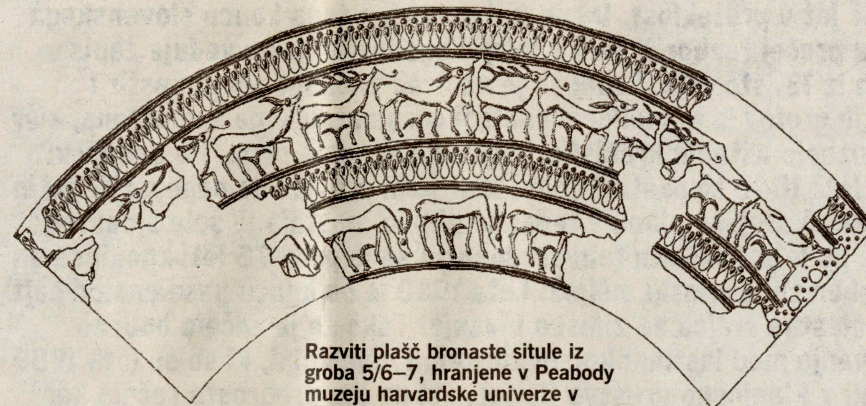

Magdalenska gora se diči

Skrita pred zvedavimi pogledi, ki begajoče motrijo okolico skozi stekla mimobežečih avtomobilov, polzečih skozi občino Grosuplje, ko na poti proti prestolnici Dolenjske Rudolfovu zvedavo preletajo podeželske vedute, se Magdalenska gora, obdana z mehko zelenih gričev, v rahlem jesenskem rumenilu okopanih krošnjatih zaplat in od rok kmetov skrbno zloščenih planjav ponosno diči v spominih na preteklost. Sončna krona, ki se je udobno ugnezdila na njenih oblinah, ji daje veličastno priznanje zgodovinske pomembnosti. Magdalenska gora pri Šmarju - Sapu spada med najbogatejša železnodobna najdišča na območju jugovzhodnih Alp. Situla z gore pa celo presega zgodovinsko vrednost primerka z Vač.

Razviti plašč bronaste situle iz groba 5/6-7, hranjene v Peabody muzeju harvardske univerze v Cambridge, v državi Massachusetts v ZDA

Razviti plašč bronaste situle iz groba 13/55, hranjene v Naravoslovnem muzeju na Dunaju

V prekopicevajočem se kolovratu let je dolenski holm pustil pester in nespregljiv etnološki pečat ter si zaradi dragocenih najdb pridobil čislani položaj v zgodovini. Halštatski naravni spomenik je tisočletja pred Kristusom rojstvom v svojih nedrjih pestoval starodobne civilizacije, ki so njegovi žlahtni grudi poklonile rokodelske izdelke. Slednji so stoletja nastajali pod spretnimi prsti v njeni okolici valujočega

Marko Janežič, predsednik TD Magdalenska gora: »Zavest o bogastvu Magdalenske gore je v nas še premalo razvita.« (Foto: Barbara Pance)

prebivalstva. Socialna struktura Magdalengorčev odstira razvejeno hierarhijo poseljevanja z vodilnim slojem v ospredju, kar potrjujejo množične najdbe bojnega orožja z varovalnimi pridatki, posodja in konjske opreme. Izkopanine s tega območja so dandanašnji v Ljubljani, mnoge pa so grabežljive roke kopačev raznesle po vsem svetu, od Dunaja pa vse do Harvarda. Ker je Magdalenska gora z neprecenljivim zgodovinskim zaledjem in arheološko pisano, stjo še premalo navzoča v sodobni zavesti, je v teh dneh o njenih najbolj prepoznavnih najdbah izšla knjiga Železnodobne gomile na Magdalenski gori, avtorjev Sneže Tecco - Hvala in Janeza Dularja. Knjiga bo nezamenljivi almanah pri odkrivanju lepote z grospeljskega griča, gradivo zanjo pa so zbirali kar 40 let, preden je luč sveta ugledala v pisni obliki.

Zbirka na dražbi

»Ni bilo denarja, pa tudi gradivo in izkopanine so romali po Evropi in svetu. Knjiga ponuja žlahten prerez zgodovinskih najdb, kar jih je v Evropi,« nje no izlitje med platnice spremlja predsednik Turističnega društva Magdalenska gora Marko Janežič, ki je knjigo pospremil na pot v osrčju njegovega rojstva, v cerkvi na za-

Sneža Tecco - Hvala in dr. Janez Dular, avtorja knjige Železnodobne gomile na Magdalenski gori

čelju holma. »Najpomembnejša zbirka izkopanine z gore je bila hranjena na gradu Bogenšperk, kjer je živela zadnja od najbolj znanih kopačev, vojvodinja Marija Mecklenburška. Odkup zbirke so ponudili Kraljevini SHS, a zanjo ni bilo zanimanja, zato so jo 1935. leta prodali na javni

Dr. Peter Turk, kustos Narodnega muzeja Slovenije in urednik knjige

dražbi. Samo 600 primerkov hrani Narodni muzej, nekaj se jih je ohranilo v Novem mestu, velika večina pa je romala po svetu. Slovenci ne znamo dovolj ceniti teh najdb, zato si naše društvo prizadeva, da bi pridobili primerke in obudili pomemben položaj arheološkega spomenika v naši okolici in širši kulturi.« Izkopavanja na zelenem vršcu in v njegovi bližnji okolici so se začela leta 1879 in so jih vodili tujci. Naključna najdba nekega kmeta, ki je na prodajo romala v Ljubljano, je vzbudila zanimanje na cesarskem Dunaju. Sem so poslali svoje ljudi. Ti so dlje časa raziskovali in kopali v dareljivo grudo ter odnesli njene neprecenljive zaklade, ki pričajo o navzočnosti prazgodovinske železnodobne civilizacije tisočletja pred Kristusom in nadaljevanje človeškega življenjskega kroga s poselitvami v rimskem obdobju. Magdalen-

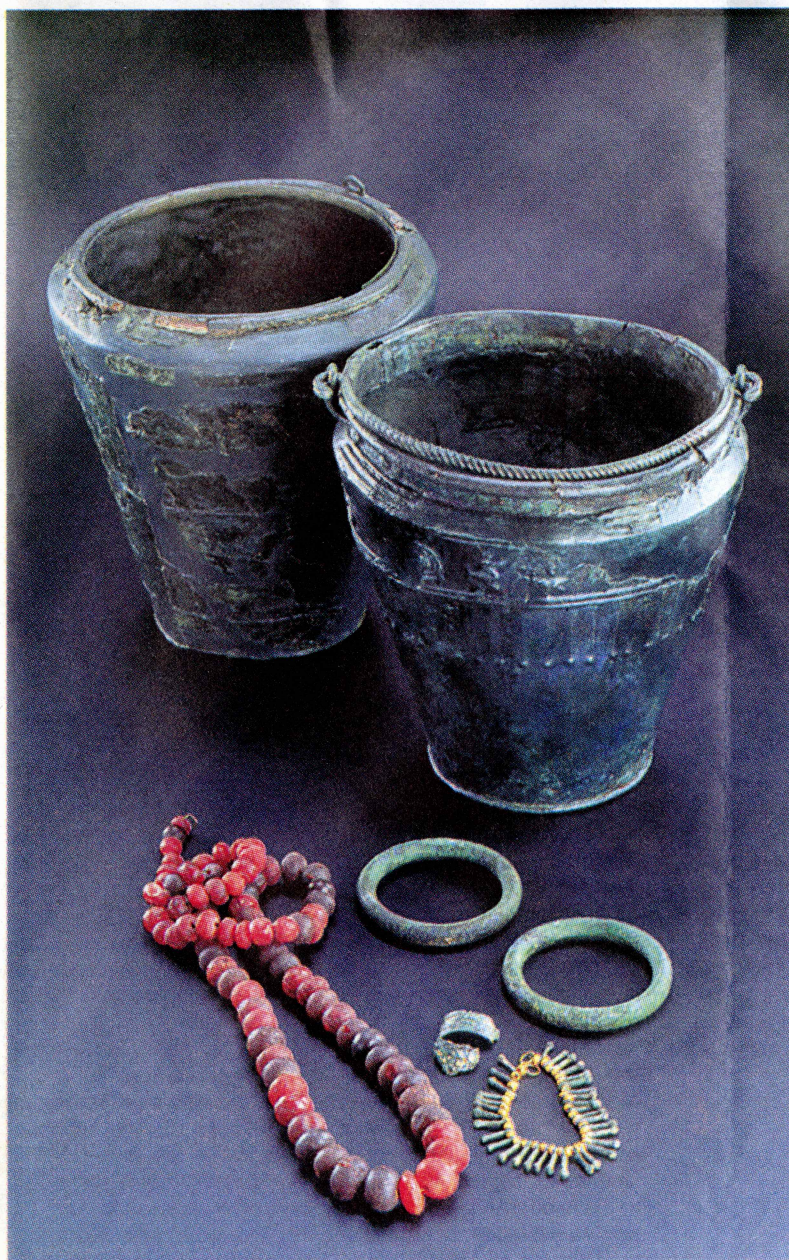
danes zaščitni znak gore. Vrednih najdb in situl ni več.

Gomile raztresene po grebenu

»Mnogo bolj kot ostanki črepinj so raziskovalce pritegnili grobovi. Prebivalci so mrtve pokopavali v gomile, okoli 35 jih je in so raztresene po grebenu. Najstarejši grobovi so ohranjali tradicijo, da so mrtve sežigali, pepel pa shranjevali v žare, ki so jih polagali v grobne jame in zaščitili s kamnito ploščo. Tak način se je tod ohranil, še ko so po Dolenski in Beli krajini že prevladali pokopi z okostji,« je delček raziskovanj odstrla soavtorica knjige Sneža Tecco - Hvala. »Ameriškim strokovnjakom je kljub kisli zemlji, zaradi katere se okostja niso dobro ohranila, uspelo rekonstruirati podobo tedanjega Magdalengorčca. Imel je močne kosti, ni bil mišičast, imel je ovalno glavo s širokim čelom, močnim nosom in krepko čeljustjo, pomaknjeno naprej. Moški so umirali pri 41 letih, nekateri

Peter Turk, urednik knjige Železnodobne gomile na Magdalenski gori in kustos v Narodnem muzeju Slovenije, ki bo do oktobra gostil razstavo situlske umetnosti na Slovenskem. »Magdalenska gora je najdišče, ki danes izkazuje največ spomenikov situlske umetnosti v Sloveniji. Slednja nam je najbolj poznana po situli z Vač, čeprav je tista z Magdalenske gore najbolj slavna, a komaj komu poznana. To nam ni ravno v čast. Situlska umetnost izhaja iz velikih epohalnih sprememb z začetkov železne dobe, ki pomenijo spogledovanje z bližnjim vzhodom, velikimi imperiji. Traja več kot dvesto let in Magdalenska gora je edino od slovenskih najdišč ter eno redkih na celotnem območju, ki izkazuje navzočnost situl od začetka do konca trajanja. Najstarejši spomeniki tovrstne umetnosti so zelo enoviti z lepimi upodobitvami živali in rastlin. Magdalenska gora pa je v ospredju po tem, da je prva po Bologni, ki prikazuje človeško figuro. Tukaj smo tudi našli na žalost slabo ohranjeno, a edino situlo v Sloveniji, ki ima štiri frize. Slavna vaška situla ima le tri. Kar jo dela resnično posebno, je, da so ženske na njej upodobljene drugače, izzivalno, z manekenskimi nogami. Situli z Vač in Magdalenske gore sta si podobni, predvideva se, da ju je izdelal isti obrtni mojster. Do 5. oktobra bosta obe razstavljeni v Ljubljani, sicer sta na Dunaju.«

tudi nasilne smrti, pestile pa so jih številne zdravstvene težave, pri enem so odkrili karijes. Ženske so umirale prej, pri 31 letih, kar gre pripisati umrljivosti pri porodih in težkemu delu. Za neko žensko so ugotovili obolenje artritisa. Dičile so se s pisanimi ogrlicami iz steklenih jagod in jantarja. Moške so pokopavali skupaj z orožjem, ženske in otroke pa z nakitom. Nekateri so imeli bogato popotnico za posmrtno življenje, nekatere je spremljal le kak lonec, drugi niso imeli ničesar. To kaže na družbo, v kateri je najvišji sloj zavzemala vojaška hierarhija.« Med prestižnimi predmeti so imele poseben statusni simbol situle, edinstveni primer upodablajoče umetnosti. Likovne zgodbe, uprizorjene na plaščih situl, še niso povsem pojasnjene, zagotovo pa pripove-

Magdalenska gora, Preloge, pridatki iz groba 2/a (Foto: Tomaž Lauko, Narodni muzej Slovenije)

Izkopavanje gomile leta 1913

dujejo o dogodkih in duhovnem svetu tedanjih ljudi. »Magdalenska gora je bila dolgo potisnjena v senco drugih halštatskih spomenikov. Povrh vsega so bile izkopanine prvič objavljene več desetletij po izkopavanjih. Šele z vnovičnim ovrednotenjem velikosti naselja in objavo gradiva, ki ga prinaša naša knjiga, upamo, da bo zasijala v novi luči in zavzela tisti položaj, ki si ga zasluži,« ji cenjen zgodovinski prostor prisoja Sneža Tecco - Hvala.

Cvetoči kranjski halštat

Knjigi je na svet pomagal tudi dr. Janez Dular, ki je raziskovanja usmeril v zapise številnih zgodb, porajajočih se ob izkopavanjih. »Magdalenska gora velja za cvetoči kranjski halštat. Začetek raziskav eminentnega arheološkega najdišča sega v začetek osemdesetih let 19. stoletja. Kmetje so ob poti kopali pesek in našli zapestnice. Glas o najdbah je segel do Ljubljane. Na teren se je odpravil Ferdinand Schulz in takoj odkril nove grobove. Naletel je na grob z veliko bronasto posodo in okrašenimi čeladami – najdba spada med najstarejše spomenike pri nas. Gnal ga je naprej, kopal je in kopal in odstrle so se mu imenitne najdbe. Vendar se je vse skupaj nesrečno končalo, saj je zemlja pod seboj pokopala mladega fanta. Nesreča je končala raziskave in gora je za deset let odšla v pozabo.« Po premoru je privabila vedoželjnost najbolj prodornega kopača Jerneja Pečnika, ki je izkopal največ. »Ni bil šolan človek, ko pa je spoznal, da se

da z izkopanimi dobro služiti, se je začel ukvarjati s tem poslom. Odkril je več kot 400 grobov in takratnemu konservatorju sporočil zajeten seznam najdb: osem posod, dve situli, 5000 steklenih jagod, 200 jantarnih jagod ... Vse to je ocenil na skoraj 6000 goldinarjev, za kar bi moral deželni kustos delati osem let. Muzej tega denarja seveda ni imel, vlada pa ga ni hotela dati, zato se je med Pečnikom in Ljubljano vnel spor. Ker je moral za marljivo delo poplačati delavce, se je za pomoč obrnil na Dunaj. Kljub Pečnikovi zavezi, da bo vse gradivo, ki ga izkoplje na Kranjskem, najprej ponudil domačemu muzeju, se je na pobudo kustosa dvornega muzeja z Dunaja dogovoril, da mu za vse gradivo plačajo vsaj nekaj. Dobil je desetkrat manj, le 500 goldinarjev. Gradivo je začelo odtekati samo na Dunaj, Ljubljana po tem ni dobila nobenega kosa več.« Dragocenosti so zamikale tudi plemenitaše. Vojvodinja Marija Mecklenburška z Bogenšperka se je izkopavanj lotila velikopotezno. Skupaj je prekopala enajst gomil in vse najdbe so bile prodane na dražbi ter so danes v Ameriki. Pri delu na terenu so sodelovali večinoma domačini, ki pa so s svojim trudom bore malo zaslužili. »Domačini kopači so dobili po 70 krajcarjev na dan za delo od jutra do poznega mraka. Gospodinja pa je zaračunavala 47 krajcarjev za nočitev in dva goldinarja za hrano. Delavec je tako zaslužil le dobri dve pivi. Bolj premetena je bila torej gospodinja.«

Barbara Pance